

Obr. 1 Sajjid Abú Ghazál před svým hlídačím domkem (foto M. Frouz)

Osobní strážce vezíra Kara K 80. narozeninám hlídače Sajjida

Mohamed Megahed – Hana Vymazalová

Vždy když expedice Českého egyptologického ústavu přijede do Abúsíru a zahájí vykopávky, změní se i pracovní povinnosti hlídačů – ar. *ghafírú* – abúsírského pohřebiště. Tito muži zde tráví dvanáct hodin denně, během nichž v pravidelných intervalech obcházejí lokalitu a dohlížejí na to, aby se zde nepohybovaly nepovolané osoby a aby starověké pohřebiště bylo v bezpečí. V sedm hodin ráno a v sedm hodin večer se střídá denní a noční hlídač. Oba zde tráví každý den v roce včetně víkendů a svátků a svou službu berou velice vážně. Jen zcela výjimečně se stane, že jim nemoc nedovolí pracovat a musí je zastoupit jiný kolega.

Jedním z našich *ghafírú* je i Sajjid Abú Ghazál, který od objevu hrobky vezíra Kara tuto část pohřebiště v jižním Abúsíru střeží. Letos 8. března mu bylo požehnaných 80 let. Od svého mládí Sajjid pracoval pro ostrahu pohřebiště spadající pod Památkovou policii a zároveň se nechal najímat jako kopáč na české výzkumy v Abúsíru. Když před 20 lety odešel do penze, pokračoval ve stejné práci jako ostraha pro památkovou organizaci. Pro naši expedici pracuje již téměř 50 let (obr. 1).

Tak jako staří Egypťané, s nimiž tráví velkou část svého života, měli několik různých jmen – velké (či pravé) jméno a malé (či krásné) jméno, také Sajjid má různá jména. Pro egyptské kopáče je znám pod přezdívkou Tito, což je jméno oblíbené filmové postavy. My mu říkáme *Omda*, což v arabštině znamená „vesnický starosta“, a nedávno jej ře-

ditel expedice pojmenoval Limbi, což odkazuje na dalšího filmového hrdinu, který si vždy a se vším dokáže poradit.

S naším příjezdem se Sajjidova denní rutina mění, neboť ke svým hlídačským povinnostem si před mnoha lety sám od sebe přibral ještě starost o nás. I navzdory svému vysokému věku kvůli nám vstává o hodinu dříve, aby cestou na pohřebiště ve vesnici nakoupil vše potřebné pro naši svačinu. Po příchodu do práce pověsí uzlík s jídlem na trám ve svém strážním domku, aby se k němu nedostal písek ani jeho polodivoký pejsek Hankúš (obr. 4), který jej každé ráno přijde pozdravit z pouště. Na pohřebiště Sajjid dochází pěšky, chůze v písku pouště je přitom dosti namáhavá i pro mladší osoby. Z domova mu cesta trvá zhruba tři čtvrtě hodiny a nachodí se hodně také během dne na pohřebišti během svých obchůzek.

Obr. 2 Sajjid s vedoucím české expedice, prof. Miroslavem Bártou (foto H. Vymazalová)

Denně v půl dvanácté, kdy předáci vyhlásí půlhodinovou pauzu, se kopáči rozesadí po skupinkách a dělí se o jídlo, které si přinesli z domova. My se k našemu obědu shromáždíme v Sajjidově domku, kde jsme na chvíli chráněni před ostrým sluncem i někdy nepříjemným větrem (obr. 1). Během hezkých dnů je možné také posedět na malé zahrádce, kde Sajjid pečuje o pár zelených rostlin, jejichž listy i příležitostně květy způsobují uprostřed pouště radost každému návštěvníkovi.

Domeček i zahrádku stavěl Sajjid před 15 lety s dnešním ředitelem expedice, profesorem Miroslavem Bártou, který při každé návštěvě pečlivě zkoumá, jak se zahrádce daří a zda domek nepotřebuje opravy. Domek je nevelký a uvnitř není žádný nábytek. Na podlaze jsou rozloženy rohože, které je možné podle potřeby vyklepat či umýt. V severní a jižní stěně zejí malá okénka umožňující proudění vzduchu (v zimě je naopak třeba je dobře utěsnit) a v západní stěně se nachází malý výklenek pro ukládání zápalů a dalších drobností. V jednom rohu místnosti má Sajjid uloženo vybavení potřebné pro přípravu jídla a pití a také plechovku sloužící jako odpadkový koš, avšak samotné potraviny je nutné vždy zavěsit u stropu.

Pokrmu, které pro nás Sajjid připravuje, jsou stejně skromné jako ty, které jedí naši kopáči. Na rozdíl od nich však máme rozkládací stůl a misticčky, na něž nám *Omda* servíruje bílý sýr, *támeje* (placičky z bobů), nakládaný lilek, vařená vejce, cibuli a někdy také velice pálivé papričky,

kteří jedí jen ti nejtvrďší členové týmu. Většina produktů pochází přímo z vesnice, avšak aby naše bříška neměla potíže, nechává nám Sajjid zvláště smažit *támeje* v čerstvém oleji namísto obvyklého přepáleného tuku. Když je vše na stolku přichystáno, zapálí Sajjid zápalkami plamen na propanbutanové bombě a zahájí náš oblíbený rituál ohřívání chlebových plack. Vždy když je jedna placka z obou stran ohřátá (a ohněm očištěná), hodí ji přes celou místnost jednomu z hladových členů expedice. Ze všech se rychle stali zkušení chytači. Během jídla často diskutujeme o tom, co se děje na výzkumu, avšak někdy nám Sajjid vypráví příhody ze svého života a vzpomínky na práci s našimi profesory.

Chlebové placky k nám létají jedna za druhou, dokud *Omda* neujistíme, že jsme již opravdu nasyceni. Potom se na plameni očitně ešus s vodou na čaj. Egyptský sypaný čaj je velice silný a s vodou se povaří. Následně jej Sajjid přelije do smaltované konvičky a přidá několik hrstí cukru – množství už má tak říkajíc „v ruce“. Bez cukru se tento čaj pít nedá a je tak silný, že mu někteří kopáči přezdívali „abúsírská whiskey“. Pokud je k dispozici máta, přidá jí Sajjid do konvičky plnou hrst, a vytvoří tak náš oblíbený *šáj bi na'na'*. Čaj nám potom rozlévá do malých skleniček, ze kterých je ještě horký po doušcích usrkáváme. Pokud chce někdo ještě dolít, je to pro Sajjida příležitost k žertování. Na žádost o půl skleničky vždy dolije těsně pod okraj, a pokud chce někdo plnou, dostane přídavek i s kopečkem. Rozdíl mezi „poloviční“ a „plnou“ sklenkou je zhruba jeden doušek.

Obr. 3 Příprava kávy *kahraby* (foto M. Frouz)

Obr. 4 Hankúš, Sajjidův
čtyřnohý společník
(foto K. Arias Kytnarová)

Pro ty, kteří čaj nechtějí (ne každý žaludek jej snese), připraví *Omda* vynikající kávu s kardamomem (obr. 3). Je taktéž velmi silná a sladká, a proto se jí v Abúsíru od pradávna říká *kahraba*, což v arabštině znamená „elektřina“. Když se jí člověk napije, doslova jej „nakopne“, a on tak získá energii na celý den. Některým oblíbeným členům týmu nosí Sajjid kávu i přímo na výzkum – například kolem 10. hodiny dopolední se line vůně *kahraby* z koutku, kde se zpracovává keramika a kosterní nálezy, po poledni ji někdy pošle po kopáčích vedoucímu výzkumu spolu s anýzovým čajem pro *reise*.

Po jídle, když se sklídí stůl a dopíjí se čaj, krmí Sajjid případnými zbytky Hankúše (obr. 4) a další pejsky, kteří kolem poledne přiběhnou z pouště a shromáždí se kolem domku, protože již vědí, že každý den dostanou něco dobrého. Této solidaritě, pro Egyptany neobvyklé, se Sajjid naučil zejména od profesora Miroslava Vernera a dalších českých milovníků psů a kromě jídla jim celý den starostlivě dává vodu do plechovek rozmístěných v poušti.

Několikrát během dne sejde hlídač Sajjid z domku na kopečku přímo k nám na výzkum, aby zkontroloval dění a poklábosil. S úsměvem vždycky říká, že jde navštívit vezíra Kara a svého miláčka Intiho, majitele zdobených hrobek, v jejichž blízkosti jeho domek stojí. V posledních letech do jeho „rodiny“ přibyl také kněz Neferinpu a princezna Šeretnebej. Poté co naše pracovní doba kolem čtrnácté hodiny končí, zkontroluje Sajjid s naším inspektorem památek, že jsou všechny dveře zavřené a opatřené pečeti a že je všechno náčiní uklizené a celý výzkum zabezpečený. Když nasedáme do aut, starostlivě se ptá: „Zítra vás bude jako dnes?“ Co kdyby se na někoho při obědě nedostalo!

Po našem odjezdu výzkum pravidelně kontroluje, a tak mu čas na pohřebišti i v osamění rychleji utíká. Před od-

chodem domů, když si předává službu s nočním hlídačem, vyryje patou na několika místech výzkumu kontrolní rýhy, jež po svém návratu druhý den zkontroluje, a okamžitě tak pozná, jestli na výzkum nepřišel někdo nepovolaný. Během noci mohou pod rouškou tmy proklouznout zloději památek i bedlivému oku nočního hlídače. Od lotosové revoluce to mají o to snazší, že na pohřebišti nefungují lampy – kabely vedoucí od vesnice byly totiž již několikrát ukradeny. Zloději během revoluce také ze Sajjidova domku odnesli všechno vybavení včetně pokrývek, hrnečků, konvičky na čaj a dokonce i sáčků s čajem a cukrem.

Po návratu domů, po dvanácti hodinách v práci, čeká Sajjida jeho rodina. Než se však usadí k teplé večeři, dá ještě vařit vejce pro naši expedici na další den. Teprve poté si dopřeje odpočinek a tráví čas s přáteli a se svými syny, kteří se každý den setkávají večer v jeho domě. V místnosti zvané *mandara*, což je „přijímací pokoj“ oddělený od soukromé části domu, se všichni rozesadí na zemi na rohožích s polštářky nebo na lavičkách rozmístěných podél stěn a popíjejí čaj. Když přijde vzácnější návštěva, dostane kromě čaje také *hága saa*, tedy vychlazenou limonádu.

Sajjid má se svou ženou (žijí spolu již 54 let) dva syny a tři dcery. Všichni mají své rodiny a Sajjid je dnes dokonce dvacetinásobným dědečkem. Kromě členů jeho rodiny jej často navštěvují i naši kopáči, kteří žijí ve stejné vesnici a kteří ho milují jako vlastního dědečka.

Sajjid Abú Ghazál zvaný *Omda* s českou expedicí pracuje již mnoho let a díky jeho laskavému srdci se nám v Abúsíru dostává domácké péče. Je pro nás nejen členem týmu, ale i členem naší velké rodiny, a za všechny bychom mu proto rádi popřáli vše nejlepší k narozeninám a ještě mnoho a mnoho dalších let spokojeného života.

Obr. 5 Sajjid při odpočinku. Během dne nachodí při svých pochůzkách v jižním Abúsíru desítky kilometrů (foto V. Dulíková)